

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Vrienden van Sonsbeek ondersteunt Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. ANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als culturele 'Algemeen Nut Beogende Instelling', wat inhoudt dat donaties met de factor 1,25 voor de fiscale aftrek mogen worden vermenigvuldigd.

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Edzard Gelderman (voorzitter) tel. 443 14 57, Luuk Broer (secretaris) tel. 442 49 56, Niels Wildering (penningmeester/ledenadm.) tel. 06-51829265, Loes Prakke (promotie/project herstel waterrad) tel. 443 34 95, Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/website) tel. 445 50 98, Koos de Vos (educatie/Groenforum) tel. 363 49 71, Gerard Nijhuis (parkgidsen) tel. 339 08 00. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (gemeentelijk parkbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl Website: www.parksonsbeek.nl

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Leo van der Meer (voorzitter), vacature (secretaris), Leon Tjakkes (penningmeester), Willem Hoeffnagel, Anne Marie van Lanen, Ton Jansen.

THE LAZY KING

De wereld is hem als een woning
Een vorst is hij in zijn domein
Van nietsdoen, van de luiheid koning
Zich koesterend in schone schijn

Van zon en aandacht. Als beloning
Legt gans het volk zich in zijn lijn
Als in een land van melk en honing
Terneer om net zo rijk te zijn

Te rijk wellicht – er dreigt gevaar
Voor wie geen strijd of krijgsmacht voert
Wat weerloos is, heeft weinig waarde

Voor de machtigen der aarde
Die hersenloos tot heersen klaar
Graag schenden wat geen vin verroert

Cees van der Pluijm
parkdichter

Welk Sonsbeek?

25 jaar Vrienden van Sonsbeek

Tijdens de jubileumconferentie 'Ons Sonsbeek' op 28 mei 2014 presenteerde Bart Lichtenberg, hoofd Bossen & Parken van Gemeente Arnhem, zijn visie op verleden, heden en toekomst van de Arnhemse monumentale parken in het algemeen en park Sonsbeek in het bijzonder. Bart Lichtenberg onderscheidt de verschillende functies die de parken vroeger en nu voor de eigenaren en de bezoekers vervullen. Cultuurhistorie en natuur, flora/fauna en recreatie, stiltegebied en evenementenlocatie, stadspark en onderwerp van stadspromotie. De kunst is om een evenwicht te vinden tussen al die functies die Sonsbeek vervult.

Bijgaand een samenvatting van zijn presentatie.

Vrijwilligers van het IVN schonen de Jansbeek

Wij nemen snel aan te weten wat Sonsbeek is en hoe 'Ons Sonsbeek' gebruikt moet worden. De grootte van Sonsbeek, de verschillen in gebruik en de ouderdom van het park/landgoed maken dat mensen totaal verschillende beelden kunnen hebben van hoe Sonsbeek gebruikt moet worden en wat de waarde van het park is. De oorspronkelijke waarden van het park, 'genot en inkomen' voor de particuliere eigenaren van Sonsbeek, dekken niet meer de lading voor de huidige functies van het park, of toch wel?

Een deel van de Arnhemmers ziet vooral de waarde van een strak onderhouden Sonsbeek met doorzichten, slingerpaadjes en statige bomen. Het gaat over het Sonsbeek aangelegd in de Engelse Landschapsstijl, het oorspronkelijke ontwerp zoals het er in 1899 ongeveer bijlag: 'de gedachte aan heilige oorden, waar eenzaamheid en diepe meditatie, het ontbreken van goedkope alledaagse beslommeringen, het verhevende aandoenlijk maken'. Tja. Die bijzondere aanleg is monumentaal verklaard.

De natuur in het park spreekt een ander publiek aan. Soorten met klinkende namen als Paarbladig goudveil (in de bronbossen), Knikkend nagelkruid, ijsvogel en watervleermuis zijn in het park te vinden. Sonsbeek herbergt honderden soorten planten en dieren. Sonsbeek vertegenwoordigt daarmee een enorme natuurwaarde. De recreatieve waarde van het park is voor de meeste mensen direct herkenbaar: andere mensen ontmoeten, picknicken, terrasje pakken, chillen, de Ronde Weide concerten, de Theater Avenue en het Bezoekerscentrum. Sonsbeek is de groene huiskamer van Arnhem. En verder: Sonsbeek heeft een verkoelend effect op de stad tijdens hete zomers, het park is een icoon, tentoonstellingsruimte voor kunst en het park speelt een belangrijke rol in stadspromotie: groenste stad van Europa 2009 en beste openbare ruimte 2010. Daarmee vertegenwoordigt Sonsbeek een grote economische waarde voor de stad.

Omdat de functies van Sonsbeek zo divers zijn is het beheer van het park complex geworden. Waar vóór 1899 de landgoedeigenaar bepaalde hoe Sonsbeek eruitzag werd vanaf 1899 de Arnhemmer leidend. Dit was aanleiding voor een groep burgers om 25 jaar geleden de Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem op te richten en de waarden van het park een stem te geven. De burger heeft daarmee een spreekbuis voor het park gekregen richting stadsbestuur en beheerders.

Het subtiele evenwicht tussen initiatieven van parkvrienden, beheerders en stadsbestuur maakt Sonsbeek tot wat het nu is. Een groene huiskamer en een economische motor. Maar omdat iedereen wel wat vindt van Sonsbeek en wil meepraten, moeten we steeds nieuwe manieren bedenken om de stem van de gebruiker te horen. Interactieve planning en 'branding' van het 'product' Sonsbeek kunnen dan bijdragen aan blijvende betrokkenheid en kennis van de gebruikers. Denk daarbij aan een populaire versie van de Sonsbeekvisie of een parkforum. Eigenlijk verschillen we niet zo veel van baron van Heeckeren, 'genot en inkomen' zijn nog steeds de dragers van het park, alleen nu doen we het beheer met alle Arnhemmers.

Bart Lichtenberg

Hand-in-hand naar het Natuurcentrum om te kijken, voelen en ruiken aan huid en veren

Leerlingen van Basisschool Pieter Jongeling bezoeken het Natuurcentrum (2013)

Natuurcentrum Arnhem, eerder bekend als het Centrum voor Natuur- en Milieu Educatie en daarvoor weer als het Centrum voor Biologieonderwijs, bestond in 2013 vijftig jaar. Park Sonsbeek kreeg er in 1971 mee te maken, toen een barak bedoeld als leslokaal in het park werd geplaatst. In 1999 moest dit onderkomen wijken voor de Steile Tuin en na een tijdelijke huisvesting in de Begijnemolen werd de locatie Sonsbeek in 2002 ondergebracht in Bezoekerscentrum Sonsbeek. Sindsdien krijgen kinderen van basisscholen achter in het gebouw les van het Natuurcentrum. Wat speelt zich daar af, wat voor lessen worden er gegeven en wat is er voor de kinderen te zien?

Hand-in-hand komen ze aangelopen langs de Zypendaalseweg, twaalf kinderen van zeven en acht jaar van groep 3 en 4 van school De Ommezwaai op de Geitenkamp. De klas is onderweg naar het bezoekerscentrum Sonsbeek waar een van de drie leslokalen van Natuurcentrum Arnhem te vinden is. Hier staat ze een les 'Van kippenvel tot winterjas' te wachten die ongeveer vijfkwartier duurt. Dat betekent kijken naar en voelen plus ruiken aan huid en veren van allerlei soorten dieren: reptielen, vogels, zoogdieren en nog veel meer.

Na dit bezoek zal er nog wel eens over het bezoek nagepraat zijn. Want wie heeft er al eens een echte, levende cornsnake of korenslang gezien en die fluweelachtige huid gevoeld? Wie heeft ooit een kip op schoot gehad en mogen aaien? Wist je hoe een skink er uitziet? Al eens een pad over z'n pukkelige huid gestreken? Dat is mooi meegenomen in je jonge leventje. Als het bezoekerscentrum aan de beurt is voor een cursus in de winter krijgt de leerkracht voorafgaand aan het bezoek een digitale voorbereidingsles en na afloop nog eens een les voor de verwerking van de ervaringen toegestuurd. Als het seizoen zich ervoor leent brengen sommige schoolbegeleiders een rugzakje met eten mee en genieten een groep na in park Sonsbeek, anderen laten het bij een reisje heen en na afloop terug naar school. Het Natuurcentrum biedt door het jaar heen binnen- en buitenlessen, projecten van een week of zelfs meerdere jaren, het leent dieren uit en heeft bijvoorbeeld ook naschoolse activiteiten in de buurt van school en op de boerderijen.

Vragen

Eugenie Walraven, docent van het Natuurcentrum Arnhem, geeft op een maandagmorgen in februari les in het bezoekerscentrum. Ze heeft al een groep van dertig kinderen op bezoek gehad als het clubje van twaalf van De Ommezwaai zich met drie begeleidsters aandient. De kinderen worden niet onmiddellijk op de dieren losgelaten, ze krijgen eerst in een kring informatie over de les die ze te wachten staat. Om ze bij de les te houden is er af en toe een vraag. Zoals: "Wat zijn schubben?" Een jongen steekt pijsnel zijn vinger op en filosofeert erop los: "Schubben zijn eigenlijk de veren van een vis, maar dan schubben", bedenkt hij. Wie zal beweren dat zoveel inventiviteit een fout antwoord oplevert?

Na de inleidende woorden van Walraven, die uitlegt wat van de elf jongens en het ene meisje gevraagd wordt - welk dier wel en welk niet aangeraakt mag worden en waar alleen met begeleiding van een volwassene iets ondernomen kan worden - stuift het groepje op de bakken, kooien, aquaria en terraria af. Met een boekje in de hand noteren ze antwoorden op vragen. Op een al getekende hand geven ze aan welke oneffenheden zij met een loep op hun eigen hand hebben waargenomen en ze stoppen hun handen in kastjes om 'blind' te voelen wat erin zit.

Dier geeft rust

Ingrid Hoffmann vertelt in de vestiging van het Natuurcentrum in de stadsboerderij op Presikhaaf dat kinderen in de praktijk bijna altijd geïnteresseerd in en nieuwsgierig naar dieren zijn, plus dat ze er ook nog eens rustig van worden. Het centrum schaft soorten aan die niet stressgevoelig zijn. Toch krijgen de scholieren te horen dat zij het moeten respecteren als een dier laat merken dat het geen zin in contact heeft. Hoffmann: "Zo ervaren kinderen dat ook dieren belangen hebben en dat die niet altijd stroken met die van mensen. Zeg maar het terrein van de sociale vaardigheden." Er zijn trouwens twee categorieën dieren in bezit van het Natuurcentrum. Die van de dier-o-theek worden uitgeleend aan scholen. Daarnaast is er de boerderijsector met oud-Hollandse rassen als paarden, varkens, kippen en schapen. Ook de koeien in de wei van Sonsbeek komen van het Natuurcentrum. En die worden natuurlijk niet uitgeleend.

Het Natuurcentrum geeft kinderen biologies met levende dieren

Taal en rekenen

In de lessen wordt aangesloten op de trend dat het onderwijs in toenemende mate belang hecht aan taal en rekenen. Dat gebeurt bijvoorbeeld via de vragen (rekenen) en met woordenlijstjes van dieren (taal). De namen van de uitgestalde dieren staan er op een kaartje bij. Eén ervan is voor de meeste kinderen onbekend: de skink. "Ehhh?" reageren ze op het traag bewegend diertje uit Australië, lijkend op een flinke hagedis, dat op de hand genomen kan worden, pientere oogjes heeft en gaatjes in het hoofd omdat de oren uit de op dat continent brandende zon moeten blijven. "Niet op het schild van de schilpad tikken. Dat doet hartstikke pijn", leert het gezelschap deze middag. Voelen aan een pad! "Hij is koud en hobbelig", rapporteert een van de kinderen.

Dat is nog niets vergeleken met de reacties op het moment dat Eugenie Walraven in het bezoekerscentrum Sonsbeek uit een terrarium een Amerikaanse korenslang ophaalt. Het gaat om een oranje met zwart en crèmekleurig reptiel van ruim een meter lengte, met een klein kopje en vergeleken met de doorsnee van de rest van het lijf een dun staartje. Sommige kinderen deinzen ervoor terug en willen het dier voor geen goud aanraken. "Ja, hij kan bijten en dan voelt dat als een speldenprik", zegt Walraven als daarnaar wordt gevraagd. "Ik hou z'n kop hier, dicht bij mijn oksel en er kan echt niks gebeuren", probeert ze het stel gerust te stellen.

Maar een jongen heeft al helemaal aan het begin van de les duidelijk gemaakt dat slangen niet tot zijn vrienden behoren en dat het zo moet blijven ook. "Maar deze slang heeft zo'n zachte, gladde huid", probeert Walraven nog. Maar de jongen maakt zich klein, angst spreekt uit zijn ogen. Tot zijn opluchting wordt het gladde en voor hem griezelige dier naar de andere kinderen toe gebracht. Die slaken met een verbaasde blik opgetogen kreten over het bijzondere gevoel wat ze ervaren bij hun eerste slangenhuid.

Rob van Otterloo

Vliegend juweel in onze parken

Nog nooit heb ik iemand gesproken die niet blij wordt bij het zien van de ijsvogel. Wie heeft er nog niet over gehoord? Wie heeft hem niet gezien? Momenteel hebben we er zelfs twee in de parken: een mannetje in Zypendaal en een vrouwtje in Sonsbeek. Heel bijzonder, want meestal vliegt er maar één ijsvogel rond en die heeft bijna de hele Jansbeek als territorium (broedseizoen en strenge winters uitgezonderd).

Foto: Koos Dansen

Lat-relatie

Het is echt bijzonder dat we nu twee ijsvogels kunnen spotten in Sonsbeek en Zypendaal. Zij was er in augustus 2013 als eerste, hém zag ik in november voor het eerst. Aanvankelijk werd hij steeds door haar weggejaagd. Het lijkt nu of ze het gebied onderling hebben verdeeld: hij in Zypendaal en aan de noordkant van de grote vijver, zij in Sonsbeek. Hâár hoor je meestal het territoriumgeluid maken bij het vliegen, een scherp, hoog 'ch'kie-ie'. Hij doet dat nauwelijks. Zij is regelmatig te zien bij de Stille Vijver, de Grote Vijver en de vijver bij de Kleine Waterval. Soms zie je haar bij de Koude Vijver of de Fonteinvijver. Hém zie je veelal aan de noordkant van de Grote Vijver, aan de randen van de Spiegelvijvers en langs de Slingerbeek. Wil je een kans maken dit juweel onder de vogels waar te nemen, pak dan een verrekijker mee, ga ergens zitten, en wacht. Houd in ieder geval afstand, zo'n twintig meter, anders vliegt hij/zij weg. Als je op de paden blijft heb je de beste kans ze langer te kunnen observeren. Zij zijn gewend aan die afstanden. Als hij/zij bij de vijver zit, zul je hem/haar in ongeveer tien minuten een visje zien vangen, of opvliegen. Als ze rusten of moeten opwarmen ben je meer tijd kwijt, maar speur door de verrekijker altijd de rhododendrons, andere stuiken en bomen af. Ze schuilen daar regelmatig. Let daarbij niet alleen op de blauwe rug, maar ook op de bruin-oranje kleur van het buikje. Het ijsvogelvrouwtje in Sonsbeek vist zeer trefzeker en als je geluk hebt zie je haar vanaf een tak enkele meters omhoog vliegen, bidden boven het water, meters verder het water in duiken, om er met een visje uit te komen, dat ze op een tak verorbert. Bij zo'n tafereel hoor je haar meestal ook het territoriumgeluid maken, alsof ze wil zeggen: "denk er om, ik vis hier." Hij heeft aanvankelijk moeite gehad om bij elke duik een visje te vangen. Ik zag hem wel eens drie keer duiken zonder succes. Soms had hij een verterend blaadje in zijn snavel. Oefening baart kunst. Het lukt hem nu ook goed.

Ijsvogelgezin

Ongeveer 7 jaar geleden zag ik in augustus, vier ijsvogeltjes op een tak van een boom bij het eiland in de Grote Vijver, vlakbij de stam waar onder meer de aalscholvers te zien zijn. Het waren de ouders ijsvogel met hun twee jongen. Ze leerden de jongen vliegen over de Grote Vijver. Vier ijsvogels die over het water scheren! Vier blauwe flitsen. In no time hadden de jongen het door.

Nu, het is begin april 2014, vormen de ijsvogels een paartje. Ik zie ze alle twee veel met elkaar optrekken, hij biedt haar visjes aan die ze accepteert en ze hebben voorkeur voor een plek waar ze een nestgang hebben gemaakt om de broeden. Zou er na al die jaren weer eens te zien zijn hoe deze juweeltjes in onze parken broeden én jongen grootbrengen? Ik ben benieuwd!

Mietsy Smits, parkgids

Forellen uit Denemarken

In 1950 ging Rob Kateman werken in de Viskwekerij van de Nederlandse Heidemaatschappij (NHM) in Sonsbeek. Hij heeft 11 jaar gewerkt in de forellenkwekerij en –rokerij in en rond de Begijnmolen. De viskwekerij leverde in die dagen aan gerenommeerde klanten als Restaurant Royal, Hotel Rijsenburg en de oceaanstomers van de Holland Amerika Lijn. Kateman vertrok toen de NHM de viskwekerij verkocht. Tien jaar geleden schreef hij al eens in ons blad over zijn werk in de forellenkwekerij. Het verhaal van Theo Beemsterboer over de viskwekerij (ons Bulletin van Lente 2013) riep bij Rob Kateman de volgende herinnering op.

Gekoelde tankwagens

Het kwam nog al eens voor dat een jaarkweek forellen in het broedhuis in park Angenstein door ziekte mislukte. Dat betekende dat er twee jaar later geen consumptievoorraad was voor levering aan de hotels en restaurants in Nederland. Men besloot dan om elders forellen te kopen en dat werd vaak Denemarken. De invoer van de vis bracht buiten de administratie veel praktisch uitvoerend werk met zich mee. In overleg met de forellenkwekerijen in Denemarken werd een leveringsdatum vastgesteld. Het vervoer gebeurde in tankwagens met duizenden consumptieforellen van ongeveer 200 gram per stuk. Dat was een hele organisatie, zowel het vervoer als de ontvangst en het plaatsen van de vis op de kwekerij in Arnhem. De vis werd in één dag van Denemarken naar Arnhem vervoerd in enorme tanks met zeer koud water en met zuurstoftoevoer uit zuurstofflessen. Het vervoer begon al in de nacht om zo veel mogelijk in de koelte te kunnen rijden. Onderweg zorgden ervaren Deense viskwekers voor de vis. Soms moesten er staven ijs in de tanks worden gedaan om het water koel te houden.

Watertoevoer

Als het transport de Nederlandse grens bereikte kregen we in Arnhem een telefoontje. En dan begon ons werk, ofschoon we al dagen bezig waren met de voorbereidingen. Vijvers werden klaargemaakt, geschoond, beschoeid, enz. De dammen tussen de vijvers (dat waren ongeveer 6 tot 8 vijvers) werden geschoond zodat er ruimte genoeg was om te werken. En dan was het zover.

Een ijsfabriek in Arnhem was ook al lang tevoren ingeschakeld om staven ijs klaar te hebben wanneer we belden: NU!! Even later kwamen de wagens met de staven ijs. Hoeveel? Dat weet ik niet meer, maar het waren er veel. Met enorm geplons werden de staven in vijvers gegooid, een uur voor de aankomst van de forellen. Dan was het wachten op het arriveren van de Deense tankwagens met de vis. Met alle mankracht die er was - de Denen en wij, de forellenkwekers van de NHM - werden de forellen in de vijvers met ijs gestort. Het kwam voor dat vissen deze operatie niet doorstonden. Die werden direct geslacht om, meestal door mij, te worden gerookt. De volgende nacht en een dag bewaakten we of alles in vijvers goed verliep. De ózo belangrijke watertoevoer werd nauwkeurig onder controle gehouden. De toevoer van het water van de Sint Jansbeek - dat een constante temperatuur van 8 tot 9 graden Celsius had - werd wel sterk opgevoerd. Ook de Denen bleven nog een paar dagen om te zien of alles goed was afgeleverd. Dat was dus een drukke tijd op de Kwekerij. Het voordeel mijn werk in de forellenkwekerij was dat ik - ondanks het slachten en visroken - met al dat water altijd schoon was!

Rob Kateman

De Viskwekerij Sonsbeek van de NHM 1913-1967 – reconstructie-tekening Joop Morsink

Nog even volhouden: 10, 9, 8...

Het is een frisse zaterdagochtend en nog vroeg. Maar de zon breekt al, met enige moeite, door de wolken heen. Het gras is nat; de druppeltjes glanzen in het licht. Heerlijk om nu rustig door de parken te wandelen. Als ik door Sonsbeek of Zypendaal loop, word ik altijd wel gepasseerd door joggers. Sommige sportievelingen ijlen voorbij, andere bonken, zwaar hijgend, op hun glanzende schoenen over de paden.

Maar vandaag is het blijkbaar een trainingsdag voor alle mogelijke buiten-bewegen-is-gezond-activiteiten. Een ren-groepje passeert me, de trainer voorop. Ze werpen allemaal een snelle blik op een handig apparaatje: snelheid, hartritme, een snelheidsmeter (i.v.m. het breken van persoonlijke records?), of gewoon een lekker loop-muziekje? Een ander groepje nadert: hun trainer roept iets onverstaanbaars tegen de achterblijvers. Moeizaam versnellen ze, al kletsend, hun pas.

Op de weijtjes en in de bermen, overal oefenen sportieve groepjes. Jonge mannen en vrouwen drukken zich krachtig en ritmisch op. Meer middelbare dames en heren proberen, hijgend ademhalend, vergeefs hun lichaam enige centimeters boven de - hier en daar ietwat modderige - grond te heffen. Trainers steken bemoedigend hun duimen omhoog en roepen onverstaanbare aanmoedigingen in de geest van "Nog even volhouden: 10, 9, 8..." Op het gras bij de grote vijver doet een groepje dames uiterst geconcentreerd ademhalingsoefeningen. "Volhouden, meisjes", klinkt de heldere stem van hun jonge, blonde docente: "In door de neus, vasthouden en nu uit door de mond." Vlakbij de grote waterval staat een aantal kickboksers te sparren. Hun coach moedigt hen aan, met een opvallend krachtige stem.

Ook de Ronde Weide is een goede oefenplek: daar balanceert een groepje op één been. "Nog 20 seconden", roept hun trainer luid. Twee stoere heren rennen de trap naar de Belvédère op en af. Ze kijken telkens op hun horloges. Twee dames moedigen hen luidkeels aan. Een paar mannen doen, zwaar hijgend, ingewikkelde rek-, strek- en buigoefeningen tegen bomen. Anderen gebruiken de bankjes en de prullenmanden om hun spieren te oefenen. Een oudere man in een glimmend trainingspak kijkt goedkeurend toe. Dan blaast hij op zijn fluitje. Nordic Walking vraagt ook nog steeds de nodige training: onder aanmoedigende kreten van de trainer draaien de - veelal oudere dames - hun stokken in alle mogelijke richtingen. Op de weide voor Zypendaal ademt een klein gezelschap met de ogen dicht de kracht van de eeuwenoude beukenbomen in. Af en toe stoten ze oerklanken uit. Een ander groepje heeft een kring gevormd en beweegt op blote voeten over het bedauwde gras, begeleid door het krachtige ritme van een Afrikaanse trom.

Ik word weer ingehaald door een flinke ploeg joggers. Hun ruggen zijn bezweet; ik hoor ze moeizaam ademen: "IN door de neus, UIT door de mond", wordt hen toegeroepen. Ze werpen af en toe een blik op het handige apparaatje om hun arm. Ook de achterblijvers zwoegen dapper verder. De trainer moedigt hen vergeefs aan tot een eindsprint waarin ongetwijfeld alles gegeven moet worden.

Terwijl ik de uitgang nader, sterven achter mij al die aanmoedigingskreten langzaam weg ... Vlakbij het hek staat een oude dame. Haar hondje snuffelt een eindje verder op in het gras. Het gaat rustig zitten. Als het diertje klaar is, pakt ze een zakje uit haar tas, loopt moeizaam naar het drolletje toe, bukt zich langzaam, en raapt het zorgvuldig op. Het hondje en ik kijken zwijgend naar deze stille gymnastiek.

Clarien van Harten

Joop de Bekenman

In het Bezoekerscentrum staat een maquette die het dal van de Jansbeek laat zien naar de situatie van 1770. Voor mij als parkgids is dat het ideale startpunt voor een parkwandeling met een groep wandelaars. Ik wijs ze dan op de hoogteverschillen en de details van vóór de inrichting van Park Sonsbeek in de 'Engelse landschapsstijl'.

De maquette werd ooit gemaakt door Joop Morsink. Joop was jarenlang hoofd was van de afdeling Beheer en Bedrijfsvoering Riolering en Waterhuishouding van de gemeente Arnhem. In die functie leerde hij de Arnhemse sprengerbeken en watermolens goed kennen. Vanaf zijn vroegste jeugd tot na zijn pensionering, al bijna 15 jaar geleden, bleven de beken en watermolens hem bezig houden. Niet alleen de maquette geeft daar blijk van, hij leverde in de jaren 90 onder

de titel 'Benno van de Watermolen' een feuilleton voor ons blad, hij maakte tekst en tekeningen voor het boekje 'Het begon allemaal met een piepklein stroompje', uitgegeven ter gelegenheid van de opening van het Nederlands Watermuseum. En ook voor het boekje 'Molenaar aan de beek' waarvan hij samen met Jos Diender de auteur was. Het spreekt vanzelf dat Joop intensief betrokken was bij de restauratie van de ijskelder in Sonsbeek en van het waterrad van de Begijnemolen.

Joops deskundigheid bleef niet ongemerkt buiten Arnhem. In het lentenummer van De Wijerd, het prachtig uitgevoerde kwartaalblad van de Veluwe Bekenstichting, werd hij uitvoerig geïnterviewd., met o.a. bijgaande foto van Jacques Meijer. Het blad ligt ter inzage op de leestafel van het Bezoekerscentrum. Donateurs van de Bekenstichting krijgen het blad thuisgestuurd. Ik ben Arnhems contactpersoon voor de Bekenstichting en het adres van de website is www.sprengerbeken.nl.

Gerard Herbers

Logboek waterrad

Binnenkort is het zo ver. Dan wordt de vernieuwde water-radinstallatie van de Begijnemolen officieel geopend. Kleine hoogtepunten van de afgelopen maanden met ruime publiciteit in de media waren: het nieuwe waterrad rolt gereed uit de werkplaats van De Helling aan de Rozenstraat (17 januari 2014) en wordt tijdelijk opgeborgen in de loods van de firma Rap aan de Koningsweg. Daarna is het rad boven de Jansbeek, onder de bakgoot gehangen, draaiend op nieuwe kogellagers binnen en buiten het Watermuseum, waarbij het beekwater werd omgeleid (22 april). Ten slotte is de installatie voltooid, het hekje is ervoor geplaatst opdat niemand tussen de raderen komt, het water is weer door de bakgoot geleid en het rad is proef gaan draaien op waterkracht (13 mei). Met aansluitend een feestje voor de direct betrokkenen bij het herstel van de waterradinstallatie. Het wachten is nu op de officiële opening. En op gebruik van de op te wekken electriciteit in het Watermuseum.

Koeien in de stad, dat gaat niet vanzelf!

Arnhem wordt door heel Nederland geroemd om haar groene omgeving en in het bijzonder om het mooiste stadspark van het land, park Sonsbeek. Bijzonder aan Sonsbeek is dat er in 's zomers midden in de stad koeien in de wei lopen. Dat blijkt problemen op te leveren. Maar iedereen wenst de koeien in Sonsbeek houden. Chris Zeevenhooven nam deel aan een bespreking van de problemen met omwonenden van Sonsbeek en doet verslag.

Parkbezoekers doorkruisen de Grote Weide op Koningsdag, 26 april 2014

Veel stadsbewoners weten niet veel van landbouw en veeteelt, over koeien en wat er bij komt kijken om de koe in de weide te houden. Af en toe laten parkbezoekers hun hond uit in de koeienweide. De weiden worden ook meer en meer door parkbezoekers als ligweide gebruikt. Dan blijft er afval liggen - papier, plastic, glas, etensresten - en opvallend is dat er zich een 'olifantspad' ontwikkelt door de koeienweide, veroorzaakt door parkliefhebbers die over de omheining klimmen op weg naar boven, naar de Witte Villa, en terug naar de stad.

Het is duidelijk dat er stadsbewoners zijn die het park bezoeken en zich niet realiseren dat de koeien in het stadspark beperkingen opleggen aan het gebruik van de weiden door mensen en hun honden. En als die mensen de omheining beschadigen gaan de koeien het stad in. Dat is na een paar keer niet leuk meer en gevaarlijk voor mens en dier.

Bijeenkomst

Op 10 april jl. zijn een aantal betrokken omwonenden naar het Bezoekerscentrum gekomen om met de stadsboer - het Natuurcentrum - en de parkbeheerders het probleem te bespreken hoe we de koeien in het stadspark kunnen houden en welke eisen dat stelt. Enkele opmerkingen uit die bespreking vermelden we hieronder.

- Parkbezoekers moeten meer informatie krijgen over het agrarisch gebruik van de parkweiden. Waarom is het parklandschap zoals het is, met een menging van landbouw en recreatie? Duidelijk moet worden wat er daardoor wel en niet mag.
- In het oorspronkelijke ontwerp van park Sonsbeek, de schepping van baron Van Heeckeren in de 19e eeuw, in 1900 vastgelegd door landschapsarchitect Springer, is een koeienweide opgenomen. De koeienweide beneden de Witte Villa vormt een groene vlakte richting stadscentrum, die niet onderbroken wordt door mensen, wegen of gebouwen.
- Stadsparken zijn de laatste 15 jaar immens populair geworden. De beelden van picknickende bezoekers van Central Park in New York zijn overgewaaid naar Arnhem en op warme middagen, maar ook tot in de vroege uurtjes, wordt er gechilled in het park. Dat is mooi, maar niet iedereen weet zich - al dan niet onder invloed van alcohol - even goed te gedragen. Daar wist wijlen Lazy King I van mee te praten.
- Honden die in de weide (los)lopen kunnen niet alleen de koeien opjagen, ze kunnen in hondenpoep een parasiet verspreiden die een spontane abortus kan veroorzaken bij drachtige koeien. Als de koe eenmaal besmet is raakt ze de parasiet (neospora) niet meer kwijt en is dan moet de koe op weg naar het slachthuis.

Maatregelen

Inmiddels is er schrikdraad gespannen en zijn de olopende randen van de Grote Weide langs het hek uitgediept en vrijgemaakt. Er zijn borden met toelichtende tekst over het gebruik van de weiden aangebracht en nu is het afwachten of de stadsbewoners snappen dat 'Koe in de stad' niet vanzelf gaat. Misschien dat een beetje handhaving en het bekeuren van de hardleerse medemens kan helpen dat het goed komt en de koeien kunnen blijven. Want als de informatie en het schrikdraad niet meteen helpen kan dat de conclusie zijn.

Chris Zeevenhooven

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 1000 stuks.

Redactie:

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving en druk:

Coers & Roest
ontwerpers bno | drukkers
Arnhem

Redactie-adres:

Bezoekerscentrum Sonsbeek,
Zypendaalseweg 24a,
6814 CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Herfstnummer van Bulletin VVS verschijnt op 21 september. Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:

Naam:

Postcode:

Reden retourzending:

Plaats:

Straat:

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

